

ปัจจุบันและอนาคตของมหาวิทยาลัยไทย

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2459 จนถึงปี พ.ศ. 2514 อันเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาประเทศ ระยะเวลาสองนั้น มหาวิทยาลัยของไทยมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ หลายด้านโดยเฉพาะในเรื่องของจุดมุ่งหมาย หน้าที่และการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้จากเมื่อเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมวิชาการชั้นสูง ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มหาวิทยาลัยก็มีหน้าที่เพิ่มขึ้นในการส่งความรู้ทางการเมือง พอมาถึงระยะการเร่งรัดพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยก็มีบทบาทในการพัฒนาประเทศตามไปด้วยระบบบริหารมหาวิทยาลัยก็เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เช่นกัน มหาวิทยาลัยในยุคแรกขึ้นอยู่กับกระทรวงต่างกันไปพอยุคหลังรวมอยู่ภายใต้หน่วยงานบังคับบัญชาเดียวกันเป็นต้น ในปัจจุบันระบบบริหารและบทบาทก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และแนวโน้มที่ชี้ให้เห็นถึงอนาคตซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ประการคือ

1. การปรับปรุงระบบบริหารมหาวิทยาลัย
2. การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย
3. มหาวิทยาลัยกับภาวะแวดล้อม
4. โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย

การปรับปรุงระบบบริหารมหาวิทยาลัย

นักวิชาการและนักบริหารของมหาวิทยาลัยไทยได้ปรับปรุงระบบบริหารของมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ นับตั้งแต่เริ่มตั้งมหาวิทยาลัยเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ¹ แต่ส่วนมากเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในมหาวิทยาลัยเอง ส่วนความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกไม่ค่อยได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงมากนัก

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหนังสือ กฎหมายเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยทั้ง 10 (พระนคร: แผนกประมวลระเบียบและสถิติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2514), พิมพ์ครั้งที่ 1.

ปี พ.ศ. 2499 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้น นับเป็นครั้งแรกในวงการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่มหาวิทยาลัยมารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน การดำเนินงานของทุกมหาวิทยาลัยจะต้องขึ้นตรงต่อสภามหาวิทยาลัยทั้งสิ้น² สภามหาวิทยาลัยถูกยุบเลิกไปเมื่อใดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2502

สภาการศึกษาแห่งชาตินอกจากจะทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปโดยเฉพาะในเรื่องของการทำแผนการโครงการการศึกษาแห่งชาติแล้ว³ ยังทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยด้วยดังปรากฏหน้าที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2512 เริ่มแต่มาตรา 8 ถึงมาตรา 11 ว่า

".....(8) พิจารณาการให้ความเห็นชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐและของเอกชน

(9) พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบรวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐ

(10) พิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบรวมและเลิก คณะภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในมหาวิทยาลัยหรือ ในสถาบันอุดมศึกษา

(11) ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย"⁴

จากพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า สภาการศึกษาเมื่ออำนาจหน้าที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยกว้างขวางพอสมควร และจากสภาการศึกษาแห่งชาตินี้เองก็ได้มีข้อเสนอให้จัดรูปแบบของการบริหารมหาวิทยาลัยแบบใหม่ เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีอิสระและคล่องตัวมากยิ่งขึ้นที่เรียกว่า "มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล"

² จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 117.

³ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, "คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ" เรื่องเดิม, หน้า 32.

⁴ พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2512, มาตรา 8-11.

ความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลนี้เริ่มมาแต่การประชุมสัมมนามหาวิทยาลัยครั้งที่สอง เรื่อง "การบริหารงานมหาวิทยาลัย" ซึ่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติได้จัดขึ้น ณ สว่างคนิวาส จังหวัดสมุทรปราการ มียุคประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อพิจารณาในหลักการที่ว่าโครงสร้างมหาวิทยาลัยควรจะเป็นอย่างไร แล้วหาวิธีการที่จะทำใหม่วิทยาลัยบรรลุหลักการที่วางไว้พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะให้สภาการศึกษาแห่งชาติและนายกรัฐมนตรีนำไปปรับปรุงแก้ไขและปฏิบัติต่อไป

ผลของการสัมมนาในครั้งนั้น มีข้อเสนอที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและรูปแบบในการบริหารงานมหาวิทยาลัยจากเดิมหลายประการ พลเอกเนตร เขมะโยธิน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีสมัยนั้นกล่าวไว้ตอนหนึ่งในการอภิปรายสัมมนาว่า "ในทัศนะของผู้นับถือว่า เป็นกิจการซึ่งถ้าไม่เรียกว่าปฏิวัติก็เห็นจะนอง ๆ เข้าไปที่เดียว ในเรื่องระบบบริหารมหาวิทยาลัย และเป็นการปฏิวัติหรือวิวัฒนาการที่สุดแล้วแต่ท่านจะเรียก ซึ่งไปสู่สิ่งที่เรียกว่า "5" ข้อ เสนอดังกล่าวครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ที่ประชุมใหญ่เห็นพร้อมกันว่า ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบปัจจุบันไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล
2. การเปลี่ยนแปลงควรเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไวกว้างแผนไว้ ซึ่งอาจจะทำได้โดยเริ่มจากการปรับปรุงตัวบุคคล การเปลี่ยนแปลงในระเบียบวิธีทางการเงิน ฯลฯ และควรจะต้องลองใจกับมหาวิทยาลัยใหม่ ก่อนจะเห็นผลได้งายกว่า
3. ในด้านการเงิน รัฐบาลควรจ่ายเงินเป็นพันธบัตรแทนที่จะเป็นงบประมาณประจำปี เพื่อให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว
4. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับอธิการบดีคณบดี หัวหน้าแผนกวิชาควรรักษาอาจารย์มีส่วนเสนอและมีวาระ

5 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, เรื่อง 'คิม, หน้า 12.

6 เรื่องเดียวกัน, หน้า 25-27.

5. ควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบสภามหาวิทยาลัยให้มีผู้แทนของคณาจารย์มากขึ้น
6. มีการส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น
7. การบริหารงานบุคคลจัดเป็นระบบ จำแนกตำแหน่ง (Position Classification)
8. มหาวิทยาลัยไม่ควรเป็นระบบราชการ

ขอเสนอดังกล่าวเหล่านี้ได้รับความเห็นชอบจากสภาการศึกษาแห่งชาติโดยกำหนดให้จัดทำรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดสัมมนาวิทยาลัยอื่นอีกเป็นครั้งที่ 3 เรื่อง "มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล" ณ สว่างคนิवास ระหว่างวันที่ 4-6 กันยายน 2513 เป็นการสัมมนาหารายละเอียดของมหาวิทยาลัยในระบบใหม่ดังกล่าวรายงานของเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติตอนหนึ่งว่า

"วิธีดำเนินการสัมมนาครั้งนี้มีความแตกต่างจากการสัมมนาครั้งอื่น ๆ คือ จะดำเนินการสัมมนาโดยไม่รวบรวมข้อยุติ แต่จะให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นในลักษณะของมหาวิทยาลัยระบบใหม่อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจจะเป็นความคิดที่ตรงกันและขัดแย้งกันได้ ยิ่งการออกความเห็นกว้างขวางกันมากเท่าไร ยิ่งจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานซึ่งได้แต่งตั้งหลังจากสัมมนาครั้งนี้มากขึ้นเท่านั้น เพราะจะนำไปศึกษาและประมวลข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ สำหรับมหาวิทยาลัยระบบใหม่ต่อไป เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด เปรียบเสมือนปลูกเรือนก็ควรตามใจผู้อยู่"⁷

การสัมมนาครั้งนี้แยกเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อคือ (1) การประสานงานภายนอก (2) องค์การและการบริหารงานภายใน (3) การบริหารงานบุคคล (4) การเงินซึ่งมีผลการสัมมนาสรุปเป็นสาระสำคัญได้คือ

⁷สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, "รายงานการสัมมนาเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล" (พิมพ์อักษรสำนวน) หน้า 4.

1. โหมมหาวิทยาลัยไม่เป็นหน่วยราชการ มีอิสระในการดำเนินงานภายในให้มีประสิทธิภาพสูง โดยมีศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย คอมมหาวิทยาลัยและระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล⁸

2. การประสานงานภายนอก ควรจะมีหน่วยงานกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐซึ่ง อาจจะมีลักษณะทำนอง University Grant Committee(UGC) ซึ่งอาจจะเรียกเป็น ศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยหรืออย่างอื่น แล้วแต่สมควร และใหม่ทีประชุมอธิการบดีเป็นแห่ง ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและดวงอำนาจของหน่วยงานกลาง⁹

3. องค์การและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัยควรมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ในกำกับรัฐบาลซึ่งน่าจะกำหนดลักษณะกว้าง ๆ ไว้ ส่วนรายละเอียดเป็นหน้าที่ของแต่ละมหาวิทยาลัยกำหนดเอาเอง มีสภามหาวิทยาลัยที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเอง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณจากหลายฝ่าย มีสภาคณาจารย์ ทำหน้าที่เสนอแนะการแต่งตั้ง ถอดถอนบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางบริหารและวิชาการของมหาวิทยาลัย ให้ขอเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายและมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นต้น¹⁰

4. การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ไม่ควรเป็นข้าราชการ ควร มีตำแหน่งเฉพาะบุคคลที่จะดำรงตำแหน่ง อธิการบดี คณบดี และหัวหน้าแผนกวิชา ควรมีการสรรหาอย่างกว้างขวางและคลุมบางตำแหน่งอาจจะประกาศทั่วไปให้คนสมัคร และตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้ควรมีวาระ ส่วนอาจารย์นั้นก็ควรประกาศทั่วไป การคัดเลือกให้หัวหน้าภาค วิชาเป็นผู้คัดเลือกหรือแต่งตั้งคณะกรรมการทำการคัดเลือก การรับเงินเดือนควรใช้หลักจำแนกตำแหน่งทางวิชาการ สำหรับเงินเดือนควรจะให้พอแก่การครองชีพจะได้มีเวลาให้กับการค้นคว้าวิจัยและสอนได้เต็มที่ เพื่อขจัด Noon Lighting¹¹

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-26.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-31.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-37

5. ในเรื่อง การเงินนั้น รัฐควรให้ความสนับสนุนเป็นรูปเงินก้อน อาจจะเป็นดอกเบี้ย จากพันธบัตรซึ่งรัฐบาลออกใหม่วิทยาลัยเป็นการผูกพันในระยะเวลา 5 ปี สำหรับงบดำเนินการ ส่วนยอดเงินลงทุนควรจะต้องได้รับเป็นปี ๆ ไป แต่ต้องเป็นไปตามแผนพัฒนามีผลผูกพันในช่วงระยะยาว 5 ปี เช่นเดียวกัน การใช้จ่ายเงินความีความคล่องตัวและยืดหยุ่นไปตามความจำเป็นของงานเป็นต้น¹²

จากข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้ไปรวบรวมเข้าด้วยกันให้เป็นหมวดหมู่แล้วตั้งกรรมการเฉพาะเรื่องขึ้นเป็นชุด ๆ เพื่อพัฒนาในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง เมื่อคณะกรรมการแต่ละชุดได้พิจารณาแล้วก็นำผลมาประมวลเข้าด้วยกัน เสนอสภาการศึกษาแห่งชาติ สภาการศึกษาแห่งชาติมีมติเห็นชอบให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้ส่งใหม่วิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมกันพิจารณาในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ในขณะเดียวกันนั้นก็มีความเคลื่อนไหวที่จะรวมการศึกษาทุกระดับ เข้าไปอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ¹³ ที่ประชุมอธิการบดีของมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทยก็ได้เสนอเรื่องมหาวิทยาลัยแห่งรัฐให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาโดยแยกการบริหารมหาวิทยาลัยออกเป็นอิสระจากประณหรือมัธยมศึกษา¹⁴

ในที่สุดสภาพบริหารคณะปฏิวัติซึ่งทำหน้าที่เป็นรัฐบาลอยู่ในขณะนั้นก็ได้หาทางออกโดยแยกการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยไปตั้งเป็นทบวงอิสระตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 29 กันยายน 2516 เรียกว่า "ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ" ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน 2516 เป็นต้นไป¹⁵ มีหน้าที่ตามข้อ 5 ของประกาศฉบับดังกล่าวว่า "ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการและกำกับการศึกษา

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-40

¹³บทนำ: รวมการศึกษา "สยามรัฐรายวัน (ฉบับประจำวันพุธที่ 29 มีนาคม 2515)

¹⁴บันทึกของที่ประชุมอธิการบดีเรื่อง "มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ (State University) หรือมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล" ขอ 2

¹⁵"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 216", ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 89 วันที่ 29 กันยายน 2515).

ศึกษาของรัฐในระดับอุดมศึกษา นอกจากที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ"¹⁶ ดัง
ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อใดที่ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้นแล้ว คณะปฏิวัติก็ได้มีประกาศฉบับที่ 320 ให้
รัฐมนตรีของทบวงท มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

" ข้อ 2. ให้รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับ
แผนการศึกษาแห่งชาติ

(2) กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาและแผนพัฒนามหาวิทยาลัย

(3) เสนอแนะการจัดสรรเงินงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัย

(4) กำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย

(5) ติดตามการประเมินการจัดการศึกษาและเป็นศูนย์ประสานงานการจัด
การศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย

(6) พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบรวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐ

(7) พิจารณานุมัติ ยุบรวม และเลิกคณะภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่าง
อื่นในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

(8) ส่งเสริมการวิจัยการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพื่อเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา
และปรับปรุงการศึกษาให้ก้าวหน้า

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ"¹⁷

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 5.

¹⁷ "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 320" (เอกสารประกอบการศึกษาวิชาการบริหารการอุดม
ศึกษา แผนกวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ข้อ 2.

อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องดำเนินการไป โดยได้รับความเห็นชอบจากนายกรัฐมนตรีเสียก่อน แต่นายกรัฐมนตรีอาจจะมอบหมายเป็นหนังสือให้รัฐมนตรีว่าการทบวงฯ มีอำนาจดำเนินการโดยไม่ต้องขอความเห็นชอบในเรื่องใดหรือหลายเรื่องก็ได้¹⁸

จากอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการทบวงนี้เองทำให้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าการบริหารมหาวิทยาลัยกลับมากอยู่ในอำนาจของบุคคลเดียว คือ รัฐมนตรีเช่นเดียวกับการบริหารงานราชการของกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ ยิ่งกว่าคณะบุคคลอย่างสภาการศึกษาแห่งชาติเดิม ความสำเร็จและความล้มเหลวของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าสิ่งอื่น ๆ¹⁹

การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย

ความคิดเรื่องการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยในระบอบอภิการบัตินั้นเริ่มมีการพูดถึงกันตั้งแต่มีการสัมมนาเรื่อง "มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล" ดังมีกล่าวไว้ในรายงานการสัมมนาเรื่องดังกล่าวตอนหนึ่งว่า

"..... มีผู้เห็นควรวางใหม่ทีประชุมอภิการบัตินี้ เพื่อเป็นแหล่งประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและดวงอำนาจของหน่วยงานกลาง โดยมีหน้าที่ เช่น ประสานงานทางวิชาการวางมาตรฐานการศึกษา วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล วิธีการกำหนดอัตราเงินเดือนและอาจเป็นแหล่งกลางสำหรับพิจารณาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษา

และเจ้าหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของที่ประชุมอภิการบัตินี้ทำได้ 2 แบบ คือเป็นลูกจ้างประจำโดยมหาวิทยาลัยช่วยกันเฉลี่ย ค่าใช้จ่าย หรืออาจใช้เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 3

¹⁹ วิจิตร ศรีสอาน, เรื่องเดิม, หน้า 45.

ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำหน้าที่²⁰

แต่แนวคิดดังกล่าวยังไม่เป็นความคิดที่ชัดเจนพอจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ และ
ยังไม่มีใครริเริ่มขึ้น จนถึงปี พ.ศ. 2514 มีการประชุมประสานงานระดับอธิการบดีของมหา
วิทยาลัย เพื่อจัดกีฬามหาวิทยาลัยขึ้น โดยมีผู้เสนอว่าการประสานในระดับนี้จะครอบคลุมไปถึง
เรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การกีฬาด้วยและควรจะมีการประชุมประสานงานกันเป็นประจำ ที่ประชุมเห็น
ชอบ และได้มอบให้ ศาสตราจารย์ ดร.ซุบ กาจจนประกร ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฌ
นคร ศาสตราจารย์นายแพทย์สวัสดิ์ สฤลไทย นายสังเวียน อินทวิชัยและผู้อำนวยการ
ดร.วิจิตร ศรีสอาน ไปร่วมกันยกร่างการจัดตั้งที่ประชุมอธิการบดีตามแนวคิดดังกล่าว²¹

คณะผู้ได้รับมอบหมายทั้ง 5 คนได้ไปประชุมตกลงในหลักต่าง ๆ แล้ว จึงมอบหมายให้
ผู้อำนวยการ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอานเป็นผู้ร่างขอตกลงเพื่อเสนอที่ประชุมอธิการบดีต่อไป
จนถึงวันที่ 29 มกราคม 2515 จึงได้มีการประชุมอธิการบดีเพื่อพิจารณาเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ
โดยอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้เชิญประชุม ณ ห้องประชุมสำนักงานอธิการ
บดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีอธิการบดี รองอธิการบดี เลขานุการ และผู้แทนของมหาวิทยาลัย
ต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมรวม 19 คน²²

การประชุมครั้งแรกนี้ได้มีการพิจารณาร่าง "ขอตกลงว่าด้วยการประชุมอธิการบดี
พ.ศ. 2515" และมีการลงนามในขอตกลงดังกล่าวนี้เพื่อจัดตั้งและถือปฏิบัติตรงกัน²³ เสร็จ
แล้วมีการเลือกตั้งประธาน และเลขานุการที่ประชุมซึ่งมีเวลาปฏิบัติหน้าที่ 1 ปีในปีแรกนั้น ผู้
ทำหน้าที่ประธานคือ ศาสตราจารย์อรุณ สรเทศน์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเลขา

²¹ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและ
พัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18 สิงหาคม 2516 เวลา 14.30 น. ณ สำนักงานอธิการ
บดี จุฬาฯ.

²² รายงานการประชุมอธิการบดี ครั้งที่ 1/2515 วันเสาร์ที่ 29 มกราคม 2515 ณ
ห้องประชุมสำนักงานอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²³ เรื่องเดียวกัน, ระเบียบวาระที่ 2.

บุคลากรที่ประชุมคนแรกคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด เลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²⁴ ในการประชุมครั้งนี้ไม่มีการพิจารณาถึงฐานะของมหาวิทยาลัยในการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา²⁵ ควบ

ขอตกลงดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงหลักการของการจัดตั้งที่ประชุมอธิการบดีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ว่า

" ควบอธิการบดีและหัวหน้าสถานศึกษาชั้นอุดมต่าง ๆ ได้พิจารณาเห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีสถานศึกษาที่มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัย หรือเทียบเท่าอยู่ไม่น้อยกว่า 12 แห่ง ควรที่ผู้บริหารระดับหัวหน้าสถานศึกษาดังกล่าวจะได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือ และประสาน งานในระดับสถาบัน จึงได้มีความเห็นพร้อมตกลงกันในอันที่จะจัดให้มีการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นอุดมระดับหัวหน้าขึ้นเป็นการประจำ"²⁶

การดำเนินงานของที่ประชุมอธิการบดีนั้นประกอบด้วย (1) อธิการบดีหรือหัวหน้าสถานศึกษาชั้นอุดม (2) ผู้ที่อธิการบดี หรือหัวหน้าสถานศึกษาชั้นอุดม แต่ตั้งจากรองอธิการบดี เลขาธิการ หรือบุคคลระดับของหัวหน้าสถานศึกษาชั้นอุดมแต่ละ 1 คน²⁷

ที่ประชุมอธิการบดี มีหน้าที่ตามข้อตกลงข้อ 3 ว่า "เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและติดต่อประสานงานที่อยู่ในขอบข่ายความสนใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษาชั้น

²⁴ เรื่องเดียวกัน, ระเบียบวาระที่ 2.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, ระเบียบวาระที่ 3.

²⁶ ขอตกลงว่าด้วยการประชุมอธิการบดี พ.ศ. 2515.

²⁷ ขอตกลงว่าด้วยการประชุมอธิการบดี 2515 ข้อ 2.

อุดมต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในข้อตกลง ที่ประชุมนี้ไม่เป็นองค์การทางการเมือง²⁸
การประชุมอธิการบดีจะมีประจำอย่างน้อย 2 เดือนครั้ง²⁹

ที่ประชุมอธิการบดีได้มีบทบาทอย่างมากในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยตั้งมีโครงการที่ไต่เข้าไปแล้วและกำลังปฏิบัติการอยู่หลายเรื่องด้วยกัน คือ เรื่องการจัดทำปฏิทินการศึกษารวม การจัดสัมมนาคนบ่ก และผู้บริหารมหาวิทยาลัย การพัฒนาบุคลากร การประสานงานกิจกรรมนักศึกษา การสอบคัดเลือกเป็นต้น³⁰ นอกจากนี้ที่ประชุมอธิการบดียังมีส่วนช่วยพิจารณาปัญหาสำคัญของวงกรมมหาวิทยาลัยหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ การเสนอขอคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ³¹ เป็นต้น

จากการดำเนินงานที่ผ่านมามีให้เห็นได้ว่าในปัจจุบันที่ประชุมอธิการบดีมีบทบาทอย่างสำคัญในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและนับวันจะมีมากยิ่งขึ้นในอนาคต

มหาวิทยาลัยกับภาวะแวดล้อม

บทบาทของมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาวะแวดล้อมหรือสภาพของสังคมรอบมหาวิทยาลัยทั้งสังคมที่ไกลออกไปถึงประเทศชาติโดยส่วนรวม และสังคมท้องถิ่นที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ก็จะได้รับการละเลยจากผู้ที่อยู่ในวงกรมมหาวิทยาลัยของไทย/ดังมีรายงานเกี่ยวกับงานบริการชุมชนในการสัมมนาเรื่องวิกฤตการณ์ทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตอนหนึ่งว่า ".....ที่ประชุมมีความเห็นพร้อมกันว่า (การให้บริการแก่ชุมชน) ขณะนี้อยู่ในขั้นวิกฤติ เนื่อง

²⁸ ข้อตกลงว่าด้วยการประชุมอธิการบดี 2515, ข้อ 3.

²⁹ ข้อตกลงว่าด้วยการประชุมอธิการบดี 2515, ข้อ 5.

³⁰ รายงานการประชุมอธิการบดี ครั้งที่ 4/2516 วันศุกร์ที่ 20 เมษายน 2516 ณ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา ระเบียบวาระที่ 4

³¹ หนังสือของอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถึงปลัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เรื่อง การแต่งตั้งกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐลงวันที่ 31 มกราคม-2516.

จากมหาวิทยาลัยไม่มีนโยบาย ไม่มีโครงการดำเนินการข้างหน้าโดยปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรมและรอให้สังคมภายนอกชกรองช่วยเหลือ³² ซึ่งทำให้เห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยไม่มีนโยบายในเรื่องของชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างมากพอ

แต่มาในระยะหลังนี้ โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2501 มาแล้วนั้นมหาวิทยาลัยหันมาให้ความสนใจกับภาวะแวดล้อมมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2506 เสน่ห์ จามริก ได้เขียนข้อความสืบเนื่องมาจากนายทลาเมียนต์ ในเรื่อง "มหาวิทยาลัยกับการพัฒนา" ลงพิมพ์ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ บทความดังกล่าวชี้ให้เห็น "อย่างแน่ชัดถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในยุคของการตื่นตัวพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยมีส่วนสำคัญยิ่งในการฝึกอบรมผลิตกำลังคนของชาติ"³³

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2513 สโมสรอาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดให้มีการประชุมทางวิชาการเรื่อง "วิกฤติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น" มีข้อเสนอจากอาจารย์หลายท่านให้มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในด้านการบริการชุมชนและทำตัวให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมตั้งข้อเขียนของ ดร.ระวี ภาวิไล ตอนหนึ่งว่า

".....แม่มหาวิทยาลัยจำต้องปลิดคนอยู่ข้าง เพื่อปลอดจากความสับสนและพันธะส่วนใหญ่ของสังคม ความยุ่งความสับสนในการเจริญสติปัญญา ให้เหมาะสมที่จะดำรงตนเป็นมโนธรรมของชุมชน แม่มหาวิทยาลัยก็ยังต้องรักษาสัมพันธนิทกับสังคมไว้โดยสม่ำเสมอ มหาวิทยาลัยไม่ควรดำรงตนโดดเดี่ยวตั้งปราสาทร้างข้าง ทั้งนี้ไม่เพราะทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ได้มาจากชุมชน แต่สังคมปัจจุบันตระหนักคุณค่าของวิชาการมากขึ้น และต้องปรึกษาหารือ

³² การสัมมนาเรื่องวิกฤติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระนคร: สโมสรอาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 32.

³³ การสัมมนาเรื่องวิกฤติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เรื่องเดิม, หน้า 49.

และรับข้อเสนอแนะทางวิชาการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ สมาชิกชุมชนเองก็ปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์ทางวิชาการและทางอื่น ๆ กับมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ ประชาชนมักมีความหวังดีและต้องการมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างความเจริญแก่มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันของชาติที่ตนพากเพียรใจ"³⁴

นอกจากนี้ก็ยังมีความเสี่ยงภัยจากผู้เกี่ยวข้องและสนใจเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในค่านิยมชุมชนอยู่เนื่อง ๆ³⁵

ปี พ.ศ. 2515 ก็ได้มีการประชุมสัมมนาประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับส่วนราชการที่วางแผนและพัฒนาขึ้น ที่ โรงแรมบางแสน ชลบุรี ระหว่างวันที่ 9-11 มีนาคม 2515 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นเจ้าภาพได้ให้ความสนับสนุนทางการเงินจาก RIHED (Regional Institute of Higher Education and Development) การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมสืบเนื่องมาจากการประชุมที่สิงคโปร์ ในเรื่อง บทบาทของมหาวิทยาลัยในการวางแผนพัฒนาประเทศในภพพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่ง RIHED เป็นเจ้าภาพเช่นกัน

การประชุมที่โรงแรมบางแสน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อว่า "มหาวิทยาลัยจะได้ทราบความต้องการของส่วนราชการ และให้บริการทางวิชาการแก่ส่วนราชการได้ถูกต้อง เนื่องจากขณะนี้นักวิจัยในมหาวิทยาลัยยังไม่คอยทราบปัญหาของประเทศอย่างถ่องแท้และหน่วยงานของรัฐบาลก็ยังมีใจนำนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์แก่ประเทศอย่างเต็มที่"³⁶ บทบาทของการ

³⁴ การสัมมนาเรื่องวิกฤติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เรื่องเดิม, หน้า 49.

³⁵ คู่มือเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวิกฤติการทางวิชาการในจุฬาฯ เพิ่มเติม

³⁶ "คำกล่าวรายงานของรองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ" รายงานการสัมมนาเรื่องการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย กับส่วนราชการที่วางแผนและพัฒนา (พระนคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2515) หน้า 8.

ประชุมครั้งนั้นได้ชี้ให้เห็นบทบาทของมหาวิทยาลัยกับส่วนราชการอยู่ 4 ประการคือ 1. การช่วยงาน 2. การวิจัย 3. การให้บริการที่ปรึกษาและ 4. การศึกษาและอบรม ซึ่งทั้ง 4 ประการนี้ที่ประชุมได้มีการเสนอให้จัดประชุมเพื่อวางรายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง³⁷

ในปี่รุ่งขึ้น ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ร่วมกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้จัดให้มีการสัมมนาในเรื่องของมหาวิทยาลัยกับภาวะแวดล้อมขึ้นอีกในหัวข้อเรื่อง "บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค" ระหว่างวันที่ 27-31 มีนาคม 2516 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงแรมสมิหรา จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ³⁸

1. เพื่อพิจารณามบทบาทและความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค
2. เพื่อหาทางส่งเสริมการดำเนินงานการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามบทบาทและความรับผิดชอบ
3. เพื่อหาทางส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคและมหาวิทยาลัยในเขตนครหลวงในอันที่จะสร้างความดีเอนทางวิชาการ

การสัมมนาในครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่คือ (1) วัตถุประสงค์และหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาค (2) มหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคกับภาวะแวดล้อม (3) การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาค กับหน่วยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และฝ่ายธุรกิจเอกชน (4) ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคและในนครหลวง

³⁷ดูรายละเอียดในรายงานการสัมมนาเรื่อง "การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย กับส่วนราชการที่วางแผนและพัฒนา" ระหว่างวันที่ 9-11 มีนาคม 2515 ณ โรงแรมบางแสน ชดบุรี จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

³⁸รายงานการประชุมครั้งที่ 2/2516 ของคณะกรรมการจัดสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาควันที่ 20 มกราคม 2516 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระเบียบวาระที่ 3.

วิธีการสัมมนาในครั้งนี้ จะมีผู้เฉพาะแต่ละหัวข้อเสนอบทความประกอบการอภิปรายแต่ละข้อ แล้วเป็นการประชุมอภิปรายรวม

จากเอกสารที่ประกอบการสัมมนาและขอคิดเห็นต่าง ๆ³⁹ จะสังเกตเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยในปัจจุบันเริ่มให้ความสนใจกับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมหาวิทยาลัยยิ่งขึ้น ทั้งในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค และในเขตนครหลวง ซึ่งนับเป็นนิมิตที่ดีที่การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยจะค่อยมีสภาพของความจริงของพื้นเพไทยเราเองแทนที่จะเป็นข้อความรู้ที่รับมาจากต่างประเทศอย่างที่กล่าวไว้ในบทก่อน

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยของไทยในปัจจุบัน เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยจะต้องจัดทำขึ้นแล้วส่งงานให้สภาการศึกษาแห่งชาติจัดทำเป็นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 แล้วจึงนำไปสรุปรวมเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยเมื่อสรุปรวมกันทุกแห่งแล้วมีวัตถุประสงค์

".....เพื่อผลิตกำลังคนระดับสูงให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศโดยขยายการผลิตบัณฑิตในกลุ่มสาขาวิชาที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ในอัตราที่สูงกว่าสาขาอื่น นอกจากนี้ยังได้เน้นในเรื่องคุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตออกมา ให้เป็นผู้มีปัญญารอบรู้ในวิทยาการพื้นฐาน

³⁹รายละเอียดจากแฟ้มการสัมมนา เรื่อง "บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค" ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด กรรมการจัดสัมมนา ผู้เสนอบทความและผู้เข้าร่วมประชุมการสัมมนาครั้งนี้.

พร้อมทั้งเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมที่จะนำไปเป็นหลัก ให้รู้จักคิดวินิจฉัย ใฝ่ใจหาความรู้ใหม่ และพร้อมที่จะเผชิญและนำสังคมในอนาคต⁴⁰

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่ละมหาวิทยาลัยก็จะมีรายละเอียดของโครงการแต่ละโครงการ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะมีลักษณะที่สอดคล้องกันคือ⁴¹

(1) เป็นโครงการที่ยุ่งในเรื่องของประมาณการ จำนวนนิสิตที่จะรับเข้าศึกษาได้ และที่จะจบ กับจำนวนอาจารย์และงบประมาณต่าง ๆ ในช่วง 5 ปี ของแผนพัฒนาจึงจะเห็นได้จากโครงการพัฒนาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

(2) เป็นโครงการที่มุ่งปรับปรุงโครงสร้างภายในของหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานของมหาวิทยาลัยและมักเป็นการปรับปรุงในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยมากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่สำคัญ เช่น โครงการพัฒนาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

(3) เป็นโครงการที่มุ่งสร้างใหม่ หรือก่อสร้างใหม่ในรูปแบบหน่วยงานและอาคารสถานที่ ซึ่งมีผลไปในทางเศรษฐกิจ คือ การเพิ่มคน เงิน งบประมาณและสิ่งอื่น ๆ คิดตามมา

(4) รูปแบบของการพัฒนามักจะเป็นรูปแบบที่ซ้ำซ้อนกันคือ การขยายตัวและปรับปรุงงานของมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มใกล้เคียงกัน เช่น ขยายหน่วยงานลักษณะเดียวกัน เปิดคณะวิชาอย่างเดียวกัน เปิดแผนกประเภทเดียวกัน เป็นต้น

(5) ลักษณะของการพัฒนาเป็นการพัฒนาในบทบาทและหน้าที่เดิมซึ่งเป็นเรื่องของการขยายตัวปกติของหน่วยงานมากกว่าการพัฒนาซึ่งน่าจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่บทบาทและหน้าที่อย่างใหม่ ๆ ของมหาวิทยาลัย

⁴⁰สำนักงานสภาการศึกษาระดับชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519 (พิมพ์อัครดำเนนา), หน้า 82.

⁴¹ดูรายละเอียดในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519 ภาคที่วาทควย "โครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา."

จะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยดังสรุปมาจากแผนรวมที่มีกล่าวไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 นี้ มีลักษณะเป็นแผนการเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยมากกว่าแผนการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ควรจะมุ่งในเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน การวิจัย ฯลฯ และบทบาทใหม่ ๆ ของมหาวิทยาลัยไปกับการขยายหน่วยงานดังกล่าวมาแล้ว⁴²

ควมเหตุนี้อาจของมหาวิทยาลัยไทยจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงในรูปแบบเดิม ๆ และเป็นไปในเรื่องของปริมาณและเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องของคุณภาพทางการศึกษา หรือบทบาทและหน้าที่ใหม่ ๆ ที่มหาวิทยาลัยจะพึงมี

สรุปและวิเคราะห์

มหาวิทยาลัยของไทยในปัจจุบันดำเนินงานอยู่ภายใต้การดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งรัฐมนตรีว่าการทบวงฯ มีอำนาจบังคับบัญชา เช่นเดียวกับกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ แทนที่จะเป็นการควบคุมดูแลโดยคณะบุคคล เช่นสมัยเมื่อรวมอยู่กับสภาการศึกษาแห่งชาติ อำนาจของรัฐมนตรีว่าการทบวงฯ ดังกล่าว เป็นอำนาจที่จะต้องได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี เพราะทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐก็ยังสังกัดสำนักงานนายกรัฐมนตรีอยู่ ความสำคัญของงานมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและในอนาคตต้องขึ้นอยู่กับตัวรัฐมนตรีว่าการทบวงฯ เป็นอย่างมาก

โฉมหน้าใหม่ของมหาวิทยาลัยไทยในปัจจุบันอีกอย่างหนึ่ง คือ ที่ประชุมอธิการบดีซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และติดต่อประสานงานระหว่างมหาวิทยา-

⁴²จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากจะมีแผนพัฒนาที่รวมอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่สามแล้ว ยังมีแผนสังเขปของมหาวิทยาลัยเป็นต่างหากออกไปอีก แผนสังเขปฉบับนี้มีลักษณะเป็นแผนพัฒนาการศึกษามากกว่าแผนของผู้อื่น ๆ เพราะได้กล่าวถึงแง่มุมในเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมของสมุคเอาไว้อย่างกว้างขวางรวมถึงบทบาทใหม่ ๆ ของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ด้อย รูปแบบและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกันและมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

บทบาทของมหาวิทยาลัยก็ขยายจากความสนใจในตัวมหาวิทยาลัยออกไปสู่สังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น มีการจัดประชุมสัมมนาในเรื่องนี้บ่อยครั้ง นับเป็นนิมิตต์ดีของวงสังคมไทยที่งานวิชาการและงานปฏิบัติจะใดมามีส่วนสัมพันธ์กันเป็นการเชื่อมชีวิตการเรียนในห้องเรียนให้สอดคล้องกับชีวิตจริงในสังคมมากขึ้น

เนื่องจากแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัยมีลักษณะไปในทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจยิ่งกว่าแผนพัฒนาการศึกษา คือ ไปเน้นที่ปริมาณและสิ่งก่อสร้างมากกว่าคุณภาพของการศึกษาและแนวคิดใหม่ ๆ อนาคตของมหาวิทยาลัยไทยจึงจะคงสภาพเดิมในรูปแบบและโครงสร้างเดิม ๆ ยิ่งกว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ และบทบาทใหม่ ที่มหาวิทยาลัยควรจะมี